

Klassicistiskt på Kungsholmen byggt 1930-31, R. Östberg

Arkitekt, prof. Sune Lindström, VBB, i Täby 1955. Bos lärare i stadsbyggnad på Chalmers 1965.

MODERN STADSUTVECKLING OCH TRYGGHETSFRÅGORNA

Fastighetsägarföreningarnas seminarium om Trygg Stadsplanering Stockholm 11.4.2018

Bo Grönlund, arkitekt maa, msa, emeritus kadk.dk

Modernismens suboptimerade funktionalism

Modernismen omfattade i stadsskala några få principer:

- Funktionsuppdelad stad
- Mest räta linjer och räta vinklar
- Bygg utan hänsyn till det existerande (riv gammalt!)
- Bilar och motorvägar (bort med gator och "bak"gårdar)
- Stora byggnadsblock (skivor och höghus), platta tak
- Massproducerade bostäder – lika för "alla"
- Solorientering av vardagsrum i lägenheter
- Inga privata ytor på marken.

De påstådda målen var bl.a. bättre hälsa och moral och ett mera effektivt samhälle. Det sades vara vetenskapligt baserat, men det var bara en optimering av ett litet antal parametrar, varav flera byggde på svaga eller felaktiga premisser. Om det blev billigare är tveksamt. En hel del av den "gamla stadens" fel och brister var dessutom redan på väg att lösas av andra aktörer. Och trygghet i förhållande till brott var inte alls på agendan .

Ett nytt rumsligt system i förhållande till städer och bebyggelse i Europa

Fram till ca. 1930 byggdes europeiska städer med gator och kvarter, i de inre delarna av staden oftast som slutna kvarter, i de yttre delarna som trädgårdsstäder eller villakvarter.

Gatorna kunde ha uppstått organiskt oregelbundet eller mera rätlinjigt planerat, men de formade sammanhängande och ganska kompakta nätverk, som man normalt kunde färdas i längs olika rutter mellan A och B. Gatorna hade blandad trafik och fasader längs med. De bättre ställda bodde mot gatan, de fattigare inne i gården. Staden var både rörelsemässigt och socialt ganska bra integrerad.

Med modernismen/funktionalismen slogs stadens nätverk sönder. Det blev mer fraktalt och utspritt. Efterhand blev staden till enklaver isolerade från varandra - på 1960-talet kodifierat i SCAFT-riktlinjer för trafiken.

Från många upplevelseskalor samtidigt till få.

Den traditionella staden har många upplevelseskalor på en gång – från torn och tinnar som kan ses i silhuett mot himlen på långt avstånd till byggnads-detalyer med intressant form och färg också helt nära. Och många andra upplevelseskalor där i mellan: Gatan och torget med dess sammanställning av olika byggnader och upplevelseavstånd på medeldistans. Några steg närmare: Det enskilda huset som upplevelse för sig eller monumentet på torget. En komplex upplevelse.

I modernismen / funktionalismen reduceras skalorna till två: Husgrupper sett på avstånd och den enskilda byggnaden vars skala ofta är stor, med repeterat, monotont utseende och utan intressanta detaljer. Intrycket är ofta anonymt. En starkt reducerad upplevelse

Tensta 1971

Ornamentlös och begreppslös arkitektur

Den nya arkitekturen från ca. 1925 och framåt var i huvudsak både i ornamentlös och begreppslös.

Ornament blev sett som ett brott mot rationalitet och brott mot en av arkitekterna eftersträvad ny enkelhet.

Alla referenser till tidigare arkitekturstilar och historiska arkitektoniska element skulle bort och därmed reellt också de begrepp som gjorde, att man kunde tala om arkitektur. Arkitekt Leo Krier kritiserade utarmningen i satiriska teckningar.

Tillbaka blev stort sett bara ett ingenjörsspråk: Golv, tak, väggar, fönster och dörrar - eller som hos Le Corbusier: enkla pelare + skivor + fönsterband

Arkitektonisk form blev något, som man inte längre kunde tala om – något som bara konstnärliga genier kunde syssla med.

Modernismen/funktionalismen slog igenom som en intressant ny stil för överklassens villor.

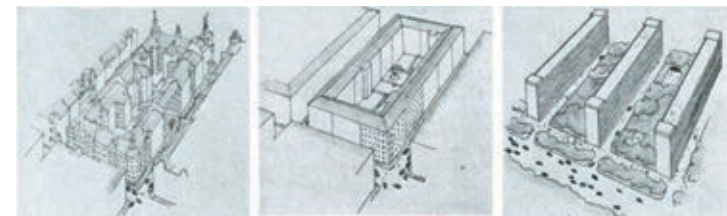
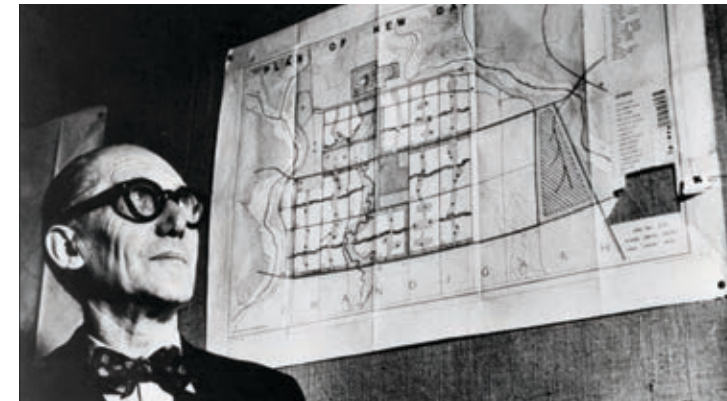
Leon Kriers kritik

CIAM och modernismens utveckling (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne)

- 1925 Världsutställning Paris – Le Corbusiers stadsprojekt
- 1928 CIAM organisationen grundläggs
- 1929 Bostad för existensminimum, Frankfurt – världskris
- 1933 Athen-chartaen om den funktionella staden
- 1935 ca. Stalin stoppar modernismen i SU, "International Style" ersätts av regionala anpassningar bl.a. i Norden
- 1947 Stadens rekonstruktion – kongress i UK efter WWII
- 1953 Motsättningar mellan äldre och yngre medlemmar om modernismens principer – Team X, bl.a. R. Erskine.
- 1959 CIAM upplöser sig själva som organisation
- 1960-tal modernt storskaligt stadsbyggande vanligt

Ledande svenska medlemmar av CIAM:

- Sven Markelius, bl.a. stadsplanedirektör i Stockholm
- Uno Åhrén, stadsplanechef i Göteborg, senare Riksbyggen och prof. i stadsbyggnad, KTH

Stockholmsutställningen 1930

- Nordiskt genombrott för modernismen
- Den nya arkitekturen det viktigaste budskapet
- Formgiven av klassicistiskt utbildade arkitekter, G. Asplund, Markelius, Åhrén, m.fl. G. Paulson, konsthistoriker, också med
- Inte anonym storskalaarkitektur där

Efterspel:

- Bl.a. Carl Malmsten kritiserade funktionalismen som en slätstruken, importerad, antitraditionell stil, mekaniskt torr och grundad på falsk saklighet (1930).
- "acceptera" funktionalismen manifesterades 1931
- Le Corbusier ville riva det gamla Stockholm 1933
- Modernismen segrade på arkitektskolorna, i arkitektföreningen och i toppen av socialdemokratin.
- Senare arkitektgenerationer utan klassisk arkitektutbildning blev ofta mindre intressanta formgivare

Grannskapsenheten efter 1945/1954

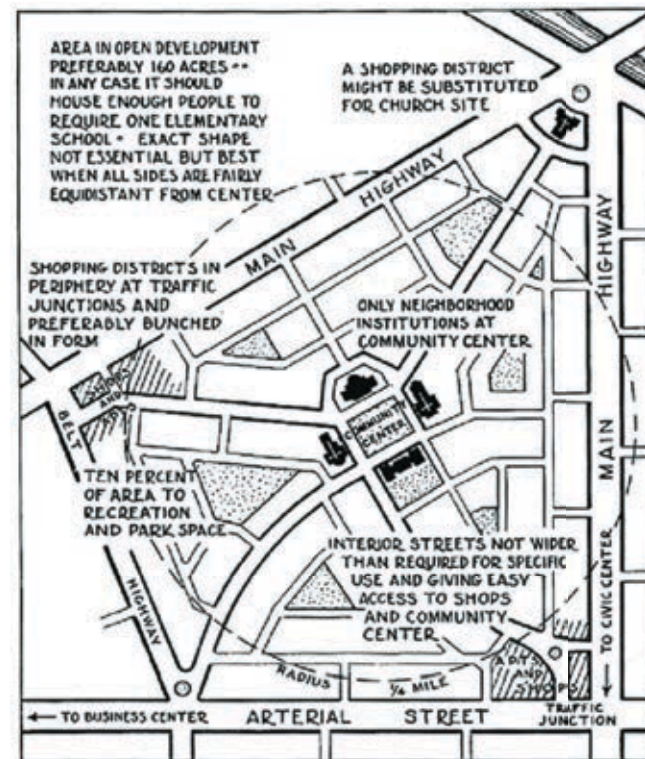
Grannskapsenheten var inte en del av CIAMs program, men lanserad av sociologen Perry i New Yorks regionplan 1929, bl.a. som svar på bilismen.

Kulturcenter och skolan skulle nu vara lokalsamhällets kärna och ligga längst bort från större bilvägar. Enheten skulle minst vara lika stor som ett skoldistrikt.

Via England på 30-talet kom tankar om grannskapsenheten till Sverige under WWII och blev för första gången realiserad i Årsta Centrum, Stockholm, 1951-53, initierat av Åhrén och Markelius.

I bakgrunden fanns sociologen Lewis Mumfords bok "stadskultur" (på svenska 1942) och hans senare texter om socialt byggande efter kriget för motverka, att nazistiska masspsykosor kunde uppstå igen.

Grannskapsenheten blev från 1950-talet ett ledmotiv i svensk stadsplanering, men från 1980-talet började det komma kritik av att den delvis fungerade mindre bra, bl.a. att den var oflexibel i förhållande till ändrade behov. Den gick också hand i hand med enklavbyggande.

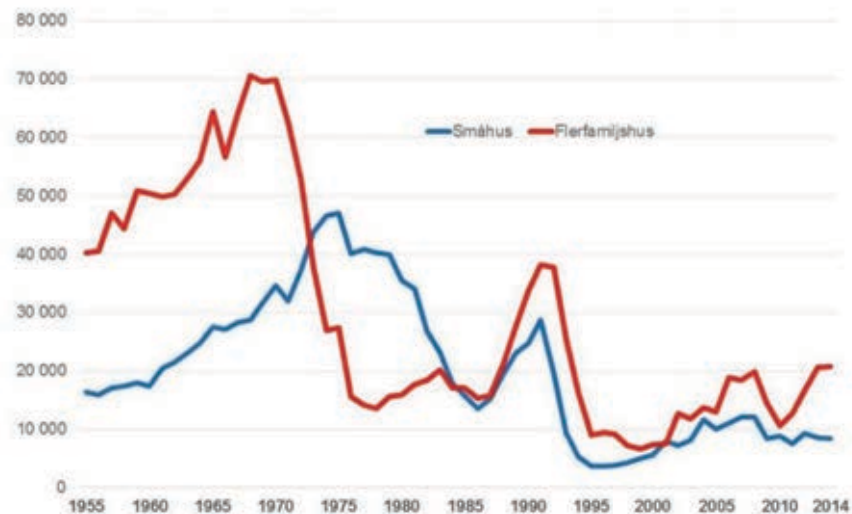

Miljonprogrammet snett från start

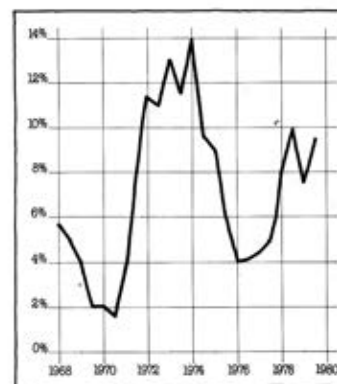
Miljonprogrammet (1965-75) producerade redan på 1960-talet ett bostadsöverskott som var svårt att hyra ut. Folk hade fått det bättre ekonomiskt och ville inte bo på det sättet, men hade inte blivit tillfrågade hur de ville bo.

Många stadskommuner hade också en socialdemokratisk ledning och ett betydligt markinnehav, men hade bromsat småhus, som betraktades som småborgerligt, och dessutom mindre intressant för bostadsbolagen. Så länge det var stor bostadsbrist så gick det, men så fort det blev tomma lägenheter fick boendesegregationen extra fart. Folk med bättre råd och bil och flyttade till småhus i förortskommuner.

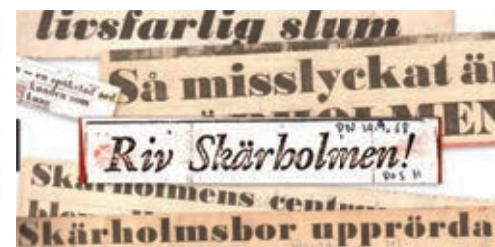
Paret Ingrid och Sune Jussil reste tidigt frågan om segregation i en HSB publikation och 1968 startade en kritik av förorten som sovstad ("Riv Skärholmen", DN) strax efter invigningen.

Figur 1. Bostadsproduktion 1955-2014.

Andelen av tomma lägenheter i statstöttet etagebyggeri i Sverige 1968-80. I 1974 var 28.000 bostäder inte uthyrt.

Modernismen påstådda död i St. Louis, USA, kl. 15:00, 16 mars 1972

Enligt den postmodernistiska arkitekturhistorikern Charles Jencks (1977) dog modernismen, då bostadsområdet Pruitt-Igoe blev sprängt i luften 1972.

Oscar Newman, känd för "Defensible Space" (1972), började hans studier av den (o)trygga staden i just Pruitt-Igoe (ca. 1966). Han ville rädda modernismen från en del av dess misstag, men var mindre kritisk än Jane Jacobs (1961) "The Death and Life of Great American Cities", som kämpade för att bevara den traditionella staden mot modernistiska rivningar.

Postmodernismens och nyurbanismens födelse

Efter ansatser i bl.a. Italien och USA från ca. 1966 (Rossi, Venturi) fick 1970-talet en ny arkitekturvåg i form av postmodernism och nyurbanism, som började leka med och nyförtolka förmoderna arkitektur- och stadsformer.

I Europa kom arkitekterna Rob och Leon Krier att spela en väsentlig roll. Rob bl.a. för IBA-utställningen i Berlin 1984-87, Leon bl. a. för prins Charles' postmoderna new town Poundbury.

I Sverige byggdes kvartersstaden Skarpnäck från början av 80-talet och lite senare Södra Station med bl.a. Bofills nyklassicistiska båge.

USA fick Seaside, Florida och från 1993 organisationen Congress for New Urbanism.

I Stockholm fann postmodernismen och nyurbanismen i Hammarby Sjöstad från ca. år 2000 en lyckad sammansmältning med modernismen

Trygg stad – ungefär det motsatta av modernismen

Efter att jag hade arbetet med riktlinjer för trygg stad i Danmark (Dansk Standard 1990) läste jag CIAM's Athen-charta från 1933, som hade Le Corbusier som huvudförfattare. Den hade över 90 huvudpunkter, men ingen om trygghet i förhållande till brottslighet.

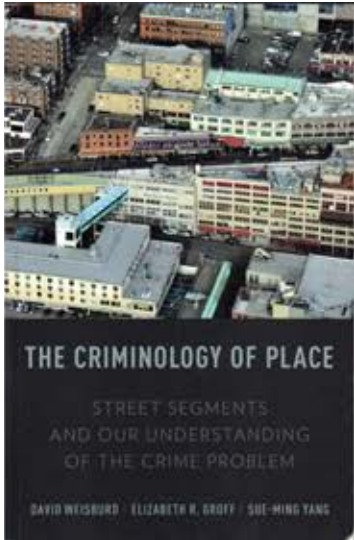
Det slog mig då, att riktlinjerna för den trygga staden hade blivit ett slags anti-manifest till den moderna arkitekturen och det funktionalistiska stadsbygget. Det hade inte varit avsikten, men så hade det blivit. Det liknade mera stadsbygget som det hade utvecklats under hundratals, ja tusentals år före modernismen. Då hade säkerhet och trygghet varit viktiga frågor.

Egentligen var det inte så konstigt att så mycket blev vänt på huvudet : Modernismen och funktionalismen försökte systematiskt att göra så mycket som möjligt på motsatt sätt av vad man tidigare hade gjort. Det är så man visar, att man är "avant garde" och står för något riktigt nytt.

Nollis karta, Rom, 1700-tal

Platsen avgörande

Weisburd m.fl. visade 2012 i "The Criminology of Place" att brottslighet varierar mycket på olika gatussegment. Många års brott undersöktes på över 20.000 gatu-segment i Seattle. Segmenten är i genomsnitt ca. 100 m. Långa

50% av brottsligheten var koncentrerad till 5-6% av alla gatussegmenten i staden.

25% av brottsligheten var koncentrerad till 1-2 % av alla gatussegmenten.

Situationen är likartad i andra undersökta städer, bl.a. Tel Aviv.

I Danmark varierar brotten inklusive mörkertal från ca. 10.000/km²/år i centrala Köpenhamn till nära noll på landet och på mindre öar.

Stadens struktur – Köpenhamns ändring på 100 år

Vesterbro, Copenhagen, 1 square kilometre

Egebjerggård, Copenhagen Metro area, 1 square kilometre

1 Kvadratkilometer – Vesterbro 1890 kontra Egebjerggård 1990

Stadens förtunning på 100 år – Köpenhamnsexempel

Faktor	Ny arbejderklassebydel brokvarter 1880-1900	'Lav tæt' bydel forstaden 1980-2000	Forskel	
Indendørs boligareal/ person	ca. 8 kvadratmeter	ca. 50-60 kvadratmeter	7 gange	Bostadsyta/person
Bebyggelsesprocent	ca. 200	ca. 30	7 gange	Exploateringstal x 100
Gade-, vej- og stilængde /kvadratkilometer	ca. 20 kilometer (Vesterbro)	ca. 60 kilometer (Egebjerggård, Ballerup)	3 gange	Väglängd / km ²
Unikke 'værker' pr. 100m gade (bygninger, vinduer, kunst, udsmykning)	ca. 25-50	ca. 2-6	10 gange	Unika verk / 100 m
Børns ophold i institu- tioner og skoler de første 20 år af livet	ca. 4000 timer totalt	Mere end 24.000 timer totalt	6 gange	Barndom i institution, timmar
Tid som bruges /dag på andre medier end byens offentlige rum	Mindre end 1 time	ca. 6 timer	6 gange	Medietid/dag exkl. i stadens off. rum

Skarpnäck, City of Stockholm, Sweden

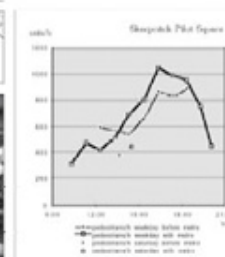
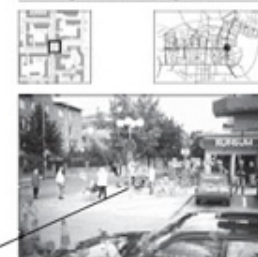
Skarpnäck in Stockholm,
10 km to the southeast of the city core.
(red dots show shops, S is underground station)

Although Skarpnäck is compact and inhabited by 9000 people, most of the streets and paths are empty most of the time. (More than 100 lines have been walked, counting, more than 25 times). People are not in the courtyards either. After the opening of the underground station, there is more people in the main street though.

Skarpnäck Pilot Square

Skarpnäck, moving persons/100 meters (counted by walking observer), average of 25 rounds between 10:00 and 20:00. Thickest line has 8.2 persons/100 meters, thinnest line has less than 0.5 persons/100 meters. The map shows a concentration of pedestrians around the interior main axis, Skarpnäck's Boslevand, although this line is not the most spatially integrated one. The most integrated line has few pedestrians.

Stadslivet i betydlig grad ett nollsum spel - ökad tid i utomhus i offentligt rum är ganska liten över tid –systemastiska tidsstudier visar det

Table 1 Average number of people/100 meters on movement lines in Høje Tåstrup and Skarpnäck (pedestrians + bicyclists), 1995, average through the day

	Moving against you	Static in space	All
Egebjerggård	0,4	0,9	1,3
Høje Tåstrup including mall & station	2,8	1,6	4,4
Skarpnäck	1,6	2,6	4,3

Table 2 Maximum number of people/100 meters on movement lines in Høje Tåstrup and Skarpnäck (pedestrians + bicyclists), 1995, average through the day

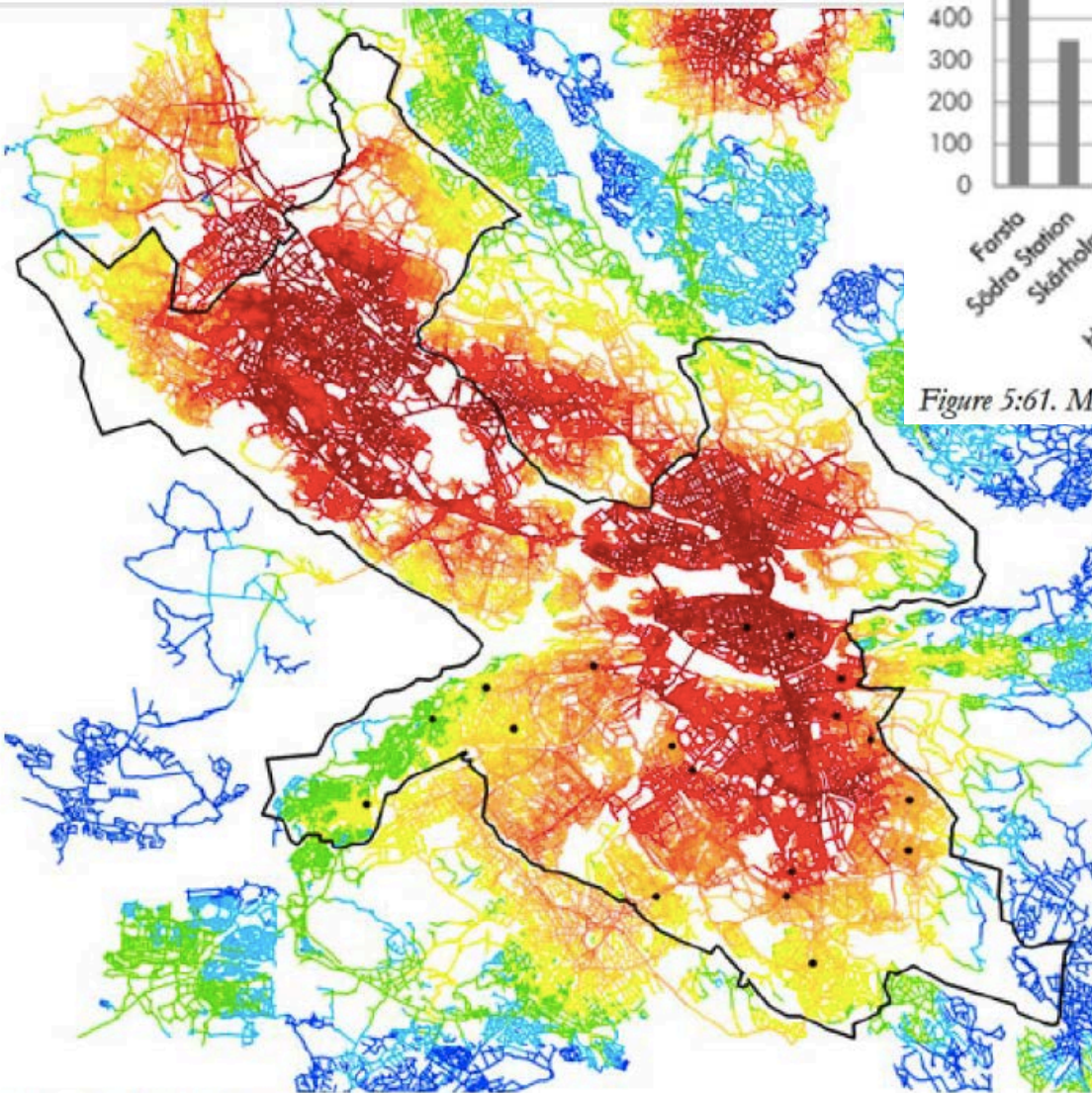
	Moving against you	Static in space	All
Egebjerg Bygade shopping section	4	3	7
Høje Tåstrup - inside shopping mall	32	21	53
Skarpnäck - part of central boulevard	8	1	9

Table 3 Percentage of movement lines with very few people (pedestrians + bicyclists, both moving against you and static in space), 1995

	less than 3 persons/100 meters	less than 1 person/100 meters	average length of walked lines, meters
Egebjerggård	87 %	55 %	55
Høje Tåstrup	81 %	50 %	75
Skarpnäck	56 %	16 %	61

Risk för brist på social kontroll genom
för få människor utanför det röda

Pedestrian flow per hour (median value)

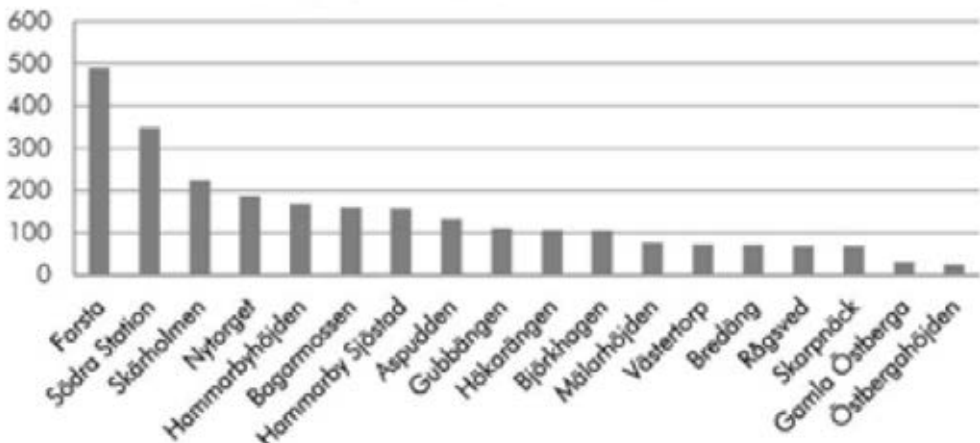

Figure 5:61. Median values for pedestrian flow (all gates).

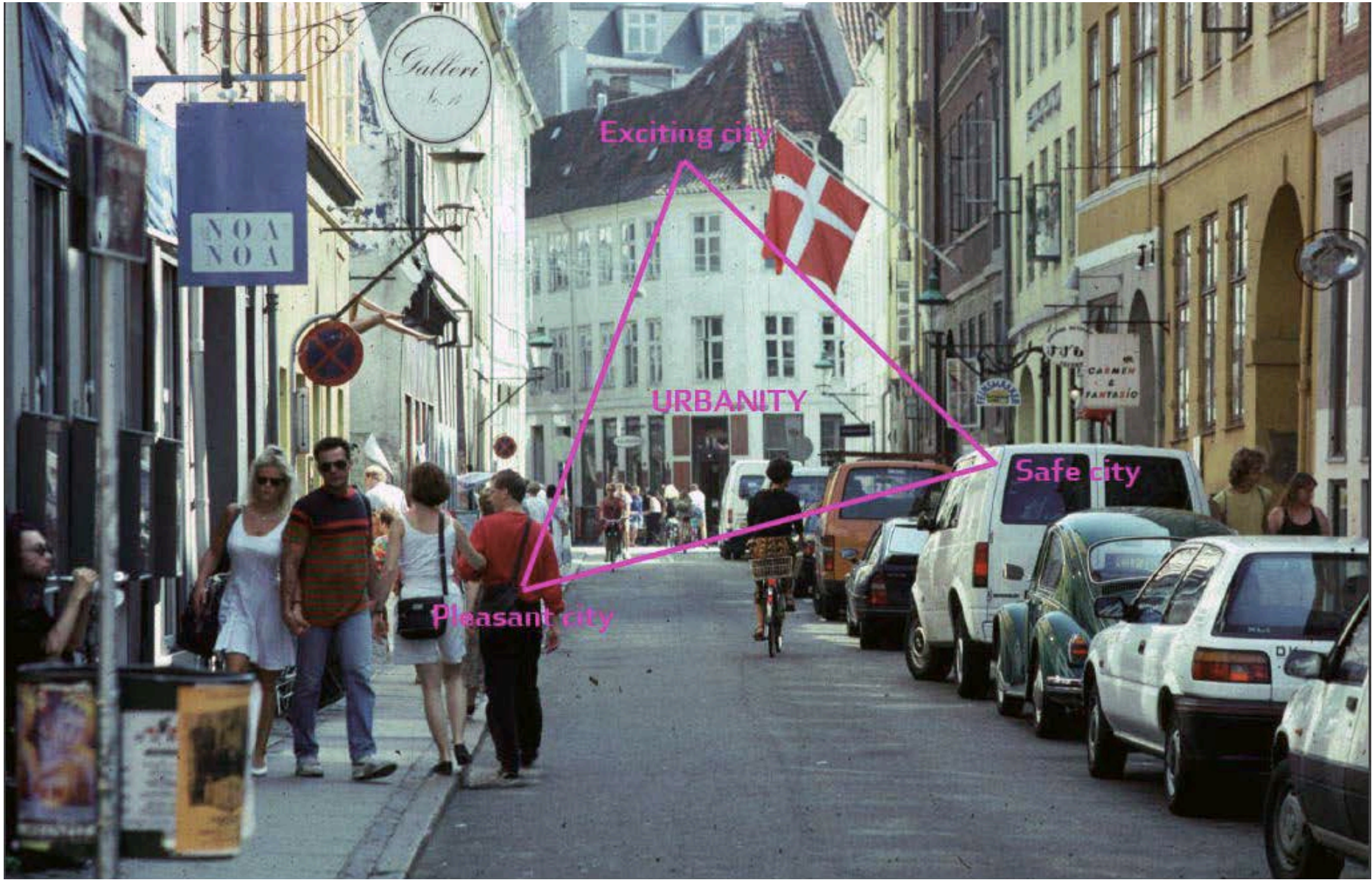
God rumslig integration
korrelerar med flow av
mjuka trafikanter

I förstäderna ofta svårt
att komma upp på
100-200/timma
= svag naturlig övervakning

Lösning: ändra trafiksystem
och förtäta

Figure 5:26. Integration analysis of Stockholm radius 50.

Trängsel, urban centralitet, och urbant grundnivå

Crowding - less than 4 square metres/person

Trängsel:
mindre än 2 kv. meter /
person
(ficktjuvar)

Urban Centrality - at least 1000 new faces or interesting man-made things/hour

Urban centralitet:
minst 1000 personer /
timma
*(Undre gräns för
egentligt levande stad)*

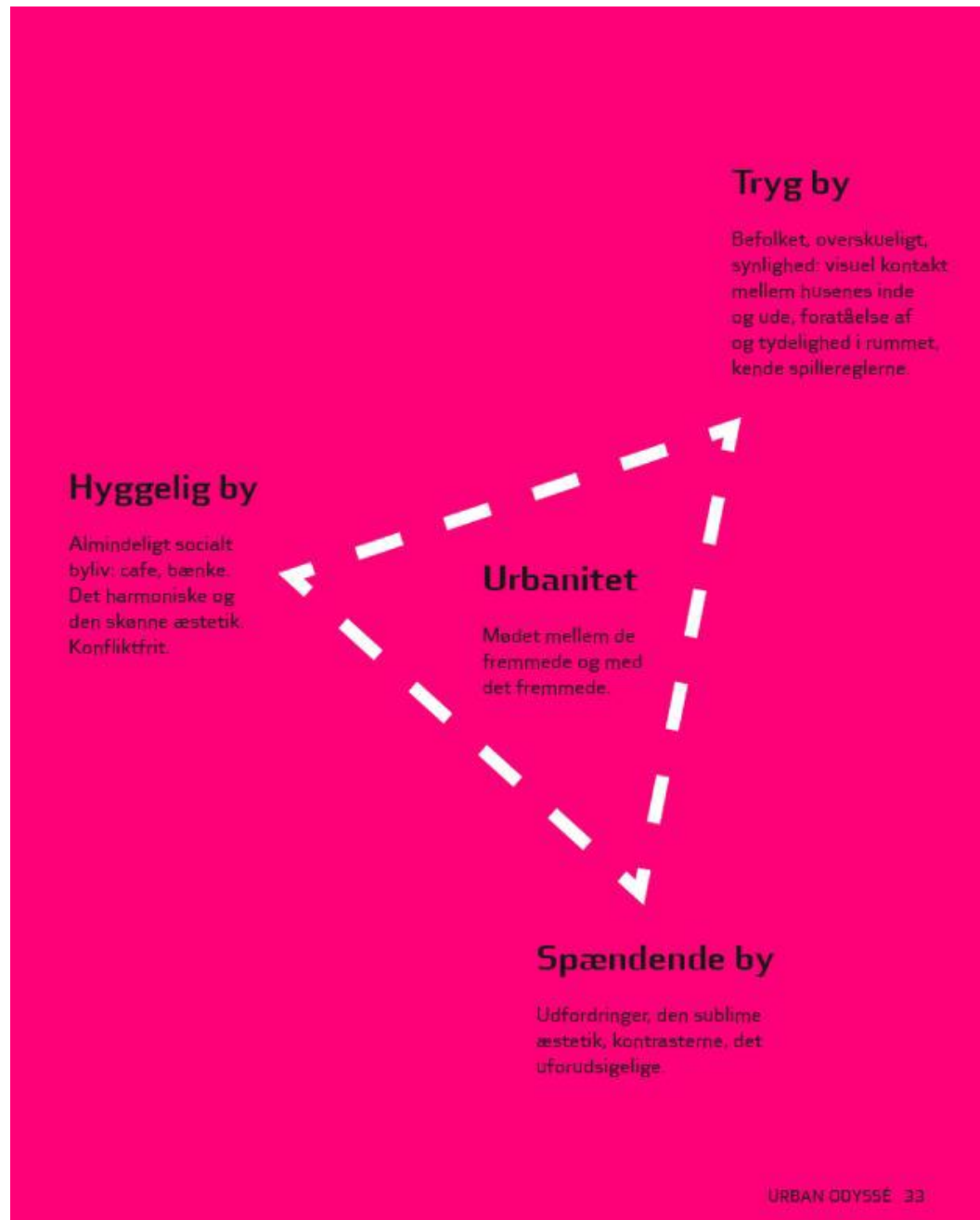

Basic urbanity - at least 3 persons visible within 100 meters or 10 unique houses with doors facing the street

Urbant grundnivå:
minst 3 personer synliga
inom 100 meters synfält
– eller 100/timma
*(undre gräns för
social kontroll)*

Skön och trivsamt stad

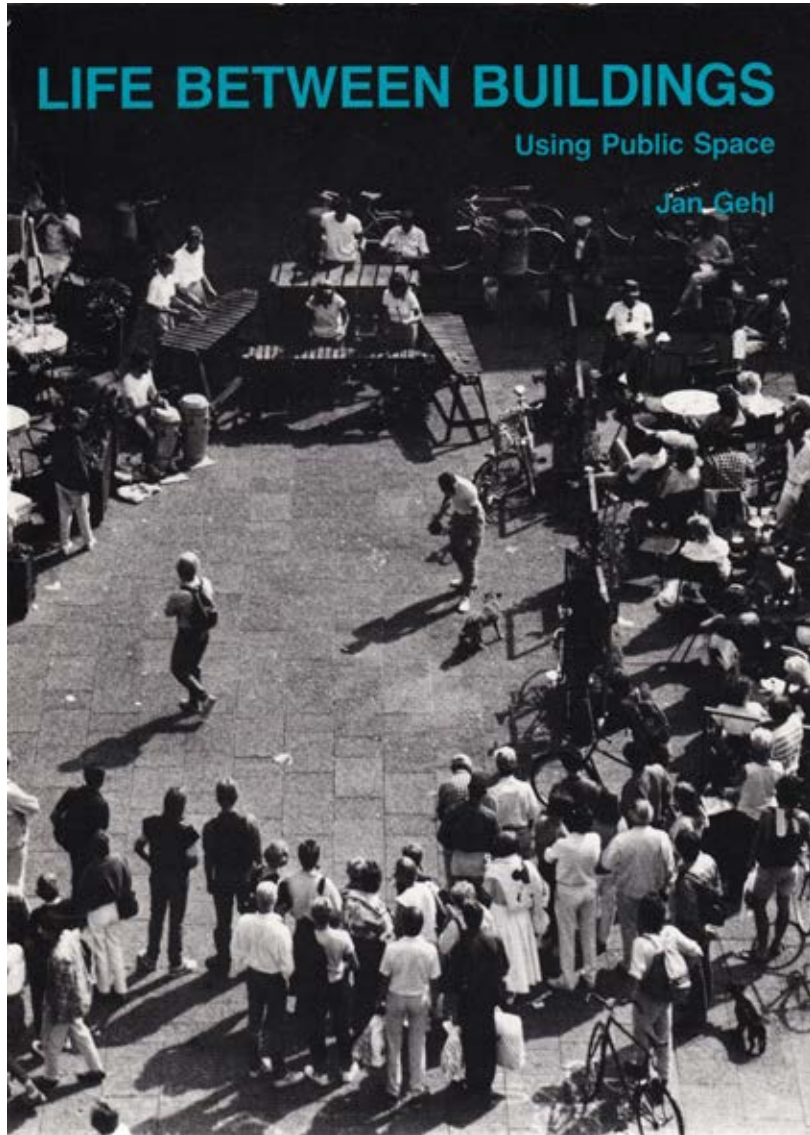

Tryk stad

Urbanitet:
Møtet med de fremmede og det fræmmende

Spændende stad

Jan Gehl: Sociala avstånd och relationer

80 m (240 ft.)

7.5 m (25 ft.)

50 m (150 ft.)

2 m (6 ft.)

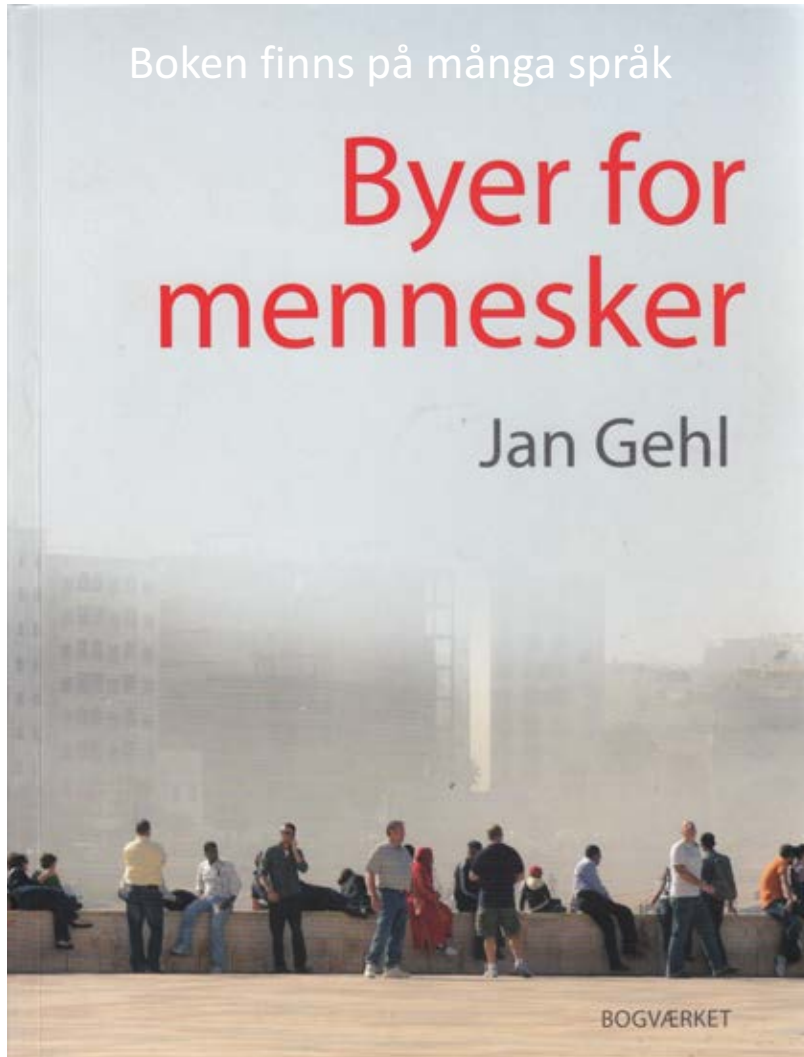
20 m (60 ft.)

40 cm (14 in.)

Gehl: 12 kvalitetskriterier för fotgängare i staden: Skydd, komfort och härlighetsvärden

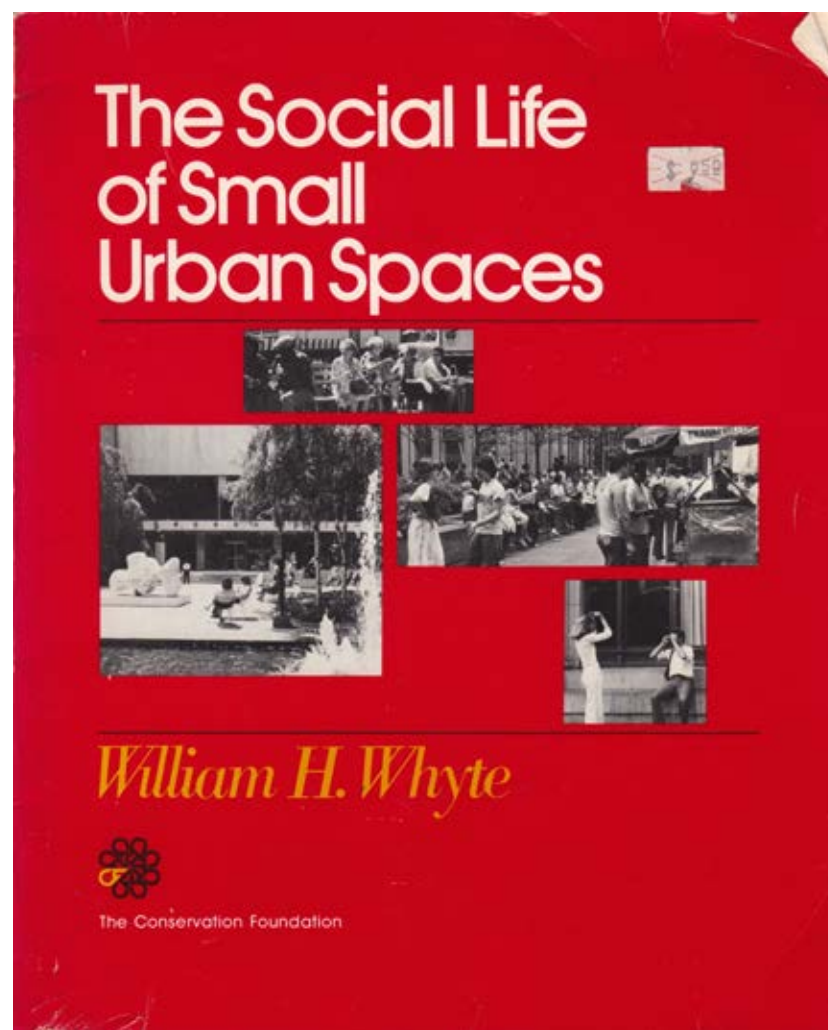
stikordsliste: 12 kvalitetskriterier vedrørende fodgængerlandskabet

Beskyttelse	BESKYTTELSE MOD TRAFIK OG ULYKKER <ul style="list-style-type: none"> Oplevelse af tryghed i relation til trafik 	BESKYTTELSE MOD KRIMINALITET OG VOLD <ul style="list-style-type: none"> Oplevelse af tryghed Levende byrum Funktioner der overlapper dag/nat God belysning 	BESKYTTELSE MOD UBEHAGELIGE SANSEPÅVIRKNINGER <ul style="list-style-type: none"> Vind/træk Regn/sne Kulde/varme Forurening Støv, blanding og støj
Komfort	MULIGHEDER FOR AT GÅ <ul style="list-style-type: none"> Plads til at gå Respekt for ganglinjer Interessante facader Adgang for alle Gode overflader 	MULIGHEDER FOR AT STÅ / OPHOLD <ul style="list-style-type: none"> Opholdszoner / kanteffekt Støttesteder at stå ved Facader der inviterer til ophold 	MULIGHEDER FOR AT SIDDE <ul style="list-style-type: none"> Siddezoner med mange fordele Gode siddesteder Gode sidde møbler Primære og sekundære siddemuligheder
	MULIGHEDER FOR AT SE <ul style="list-style-type: none"> Rimelige se-afstande Uhindrede synslinjer Interessante udsigter Belysning (aften/nat) 	MULIGHEDER FOR AT TALE OG HØRE <ul style="list-style-type: none"> Lavt støjniveau Samtalevenlige siddearrangementer 	MULIGHEDER FOR UDFOLDELSE / AKTIVITETER <ul style="list-style-type: none"> Invitation til fysisk aktivitet, motion, leg og kreativ udfoldelse Dag og nat Sommer og vinter
Hærlighetsværdier	SKALA <ul style="list-style-type: none"> Dimensionering af bygninger og rum i en menneskelig skala relateret til sanser, bevægelsesmuligheder og adfærd 	MULIGHEDER FOR AT NYDE POSITIVE ASPEKTER VED KLIMAET <ul style="list-style-type: none"> Sol/skygge Varme/kulde Læ/brise (vægtning varierer fra region til region og med årets sæsoner) 	ÆSTETISKE KVALITETER OG POSITIVE SANSEINDTRYK <ul style="list-style-type: none"> Godt design og gode detaljer Smukke udsigter Gode materialer Træer, planter, vand

William H Whyte: Filmade livet i New Yorks sociala rum på Manhattan –
Första systematiska studien av tidsdimensionen i stadslivet –
Project for Public Space i New York och programmering av offentliga rum bygger på Whyte.

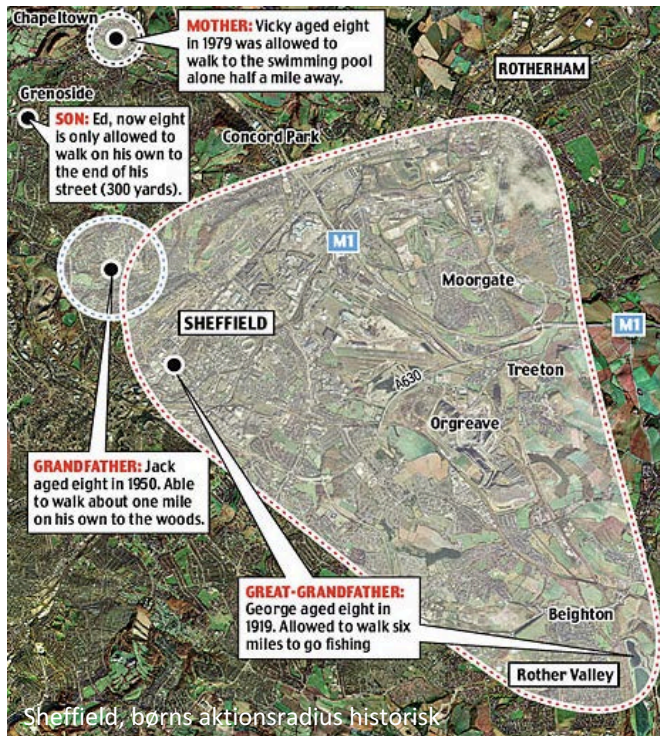

Jag har filmen – varar ca. 1 timme – kan visa den en annan gång – extremt bra

Beteende – allmänmänskligt vs. kulturbestämt

En del beteende är allmänmänskligt – relaterat till kroppens sätt att fungera samt elementär empati och socialitet. De flesta människor är empatiska, med det kan ändras av omständigheterna

Beteende är också kulturbestämt, bl.a. Teknologiberoende. Vardagslivet har ändrat sig sedan 1950-talet. Nu är det få hemma i bostadsområdena i Norden en stor del av tiden och det bor ofta få människor /km² i städerna

Eksemplet Sheffield viser at børns aktionsradius er blevet stadig mindre. I dag bliver børn ofte kørt i skole, jvf. Snekkersten. Mine børn cyklede selv. Og jeg gik til skolen i Malmö 1949.

BETEENDE – STÄMNING: EMPATISK vs. OEMPATISK

Stämningen i en stadsmiljö påverkar våra känslor – omedvetet eller medvetet. Mer än 90% av våra reaktioner är omedvetna. Om man bliver positivt stämd, så bliver man vänligare och om man bliver negativt stämd bli man lättare ovänlig, irriterad, och kanske till och med aggressiv,

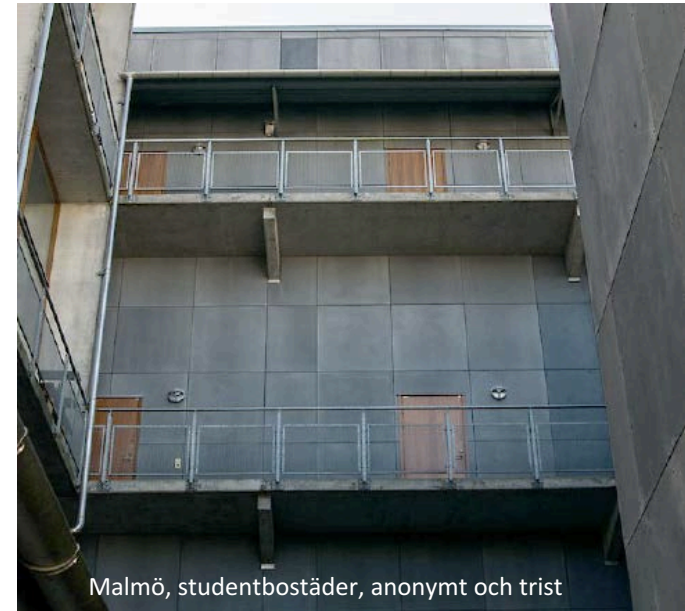
Empati, inlevelse, främjas av att se andra människors skaparglädje, av rikedom på detaljer och variation, av färger, av spel med ljus och skugga, av arkitektur som kommer oss till mötes med mänsklig skala och goda material.

Karlskrona, detaljer & intimt

High-Line, Manhattan, NYC

Malmö, studentbostäder, anonymt och trist

BETEENDE – RUM OG UTRUSTNING

Rumsutformning och utrustning i rummet påverkar användningen – understöder något och begränsar ibland något annat. T.ex. Bänkar och trappsteg inbjuder till att folk sätter sig ner, ryggskydd är ofta ett extra stöd för vistelse på platsen, etc.

Lekutrustning, sportmöjligheter, grönt och vatten inbjuder till använda rum. Utrustningen kan vara mobil, som på Blågård's plats i Köpenhamn, (nedan). Aktiviteter i konflikt bör skiljas åt rumsligt.

Platser att mötas

DEN SPÄNNANDE STADEN – OCKSÅ FÖR BARN OCH UNGA

Att kunna gå på upptäcktsfärd. Rum som är oöverskådliga.

Att kunna göra farliga saker.

Att möta det annorlunda, det ofärdiga och saker som kan användas på nya sätt. Att kunna gömma sig och göra saker, som de vuxna inte kan se.. Att använda staden på egen hand som rum för utveckling av livet....

En spännande stad kan inte vara helt trygg.....

Skarpnäck, Stockholm, 1990-tal

Helsingør 2012

NÅGRA MÖJLIGHETER

Den trygga, sköna och trivsamma staden kan faktiskt förenas i praktiken. Jag jobbade med Gehl samtidigt som jag skrev riktlinjer för trygg stad. Arkitektkunskap om det finns om man letar....

Den spännande staden er svårare att arbeta med – den förutsätter många olika aktörer och rätt kontext.

Provisoriska stadsrum att mötas i och göra saker i är en möjlighet strax.

Att dra in folk mera omkring stadsmiljö en god sak, men med omtanke.

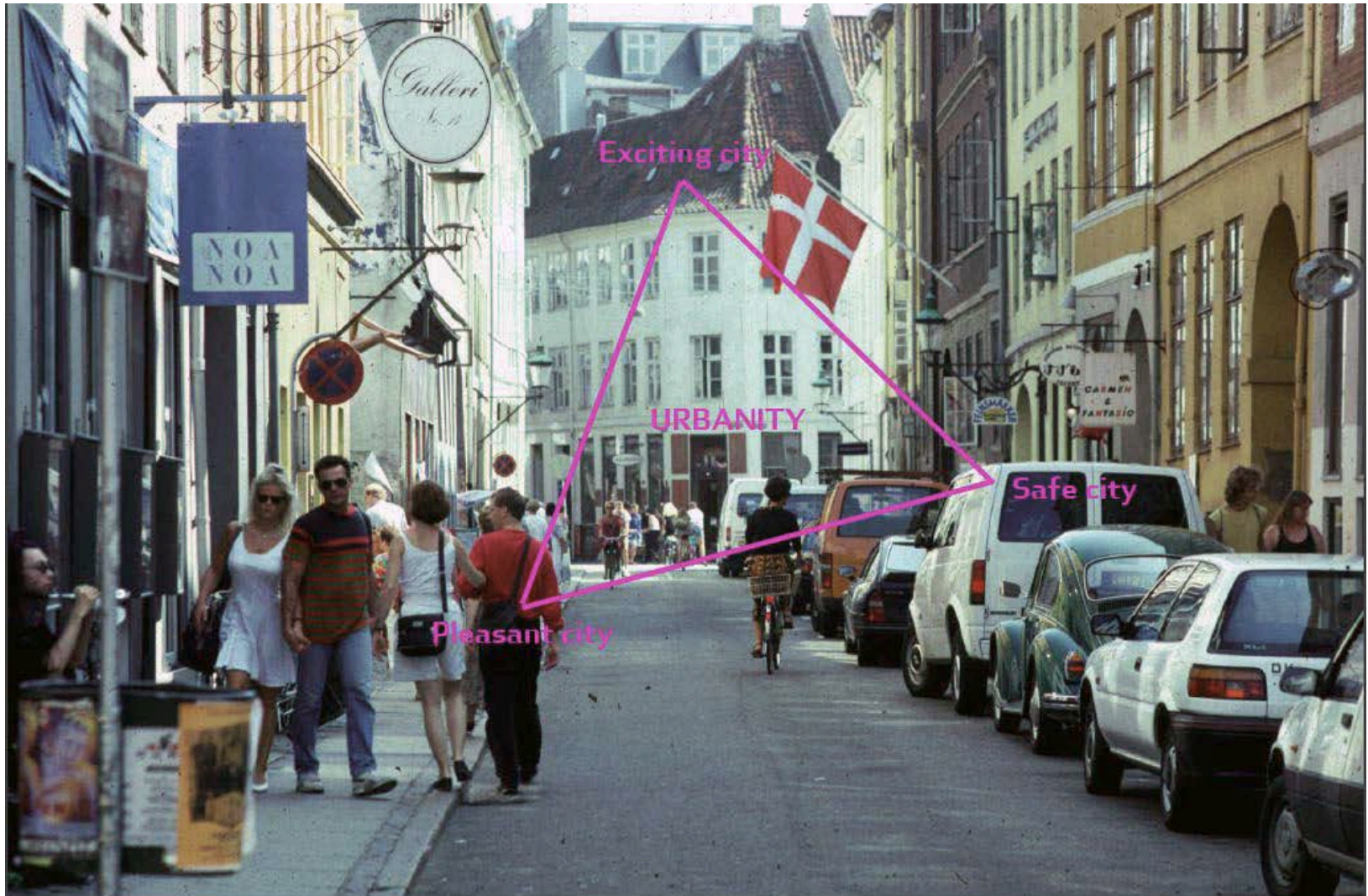
Många svenska städer är i gång med att förbättra stadsrummen – det bör vi fortsätta med....

PAUS !

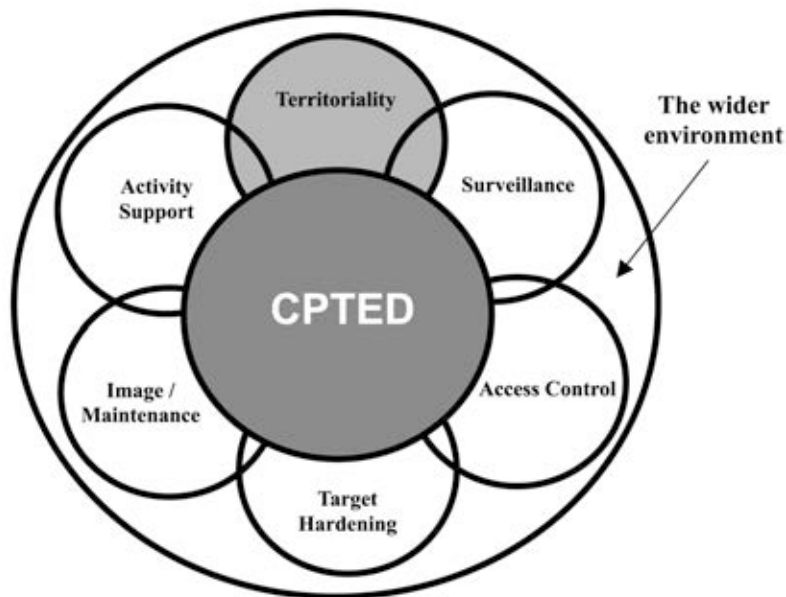
Urbanitet – traditionell stad

Skönt – tryggt – spännande

CPTED 1- GENERATION vs. CP-UDP SVERIGE 2017 (BoTryggt2030)

Source: Adapted from Moffat (1983, p. 23)

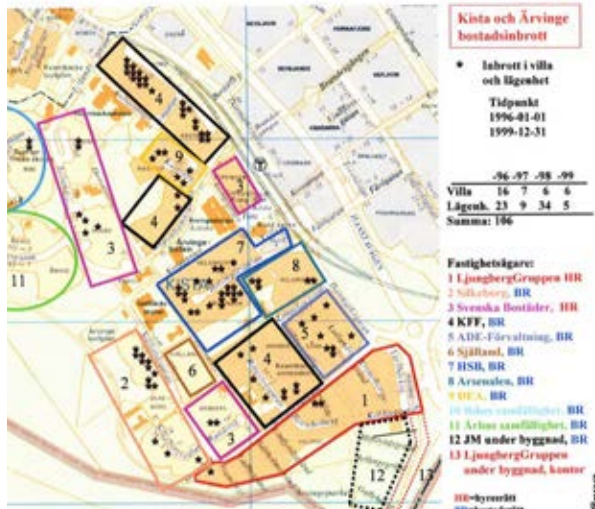
CPTED startar med att människor först och främst är territoriella djur som försvarar eget område, jämför Oscar Newmans "Defensible Space"

CP-UDP Sweden (Crime Prevention through Urban Planning and Design) startar med att 95% av folk är empatiska - också mot främlingar - och lever efter Kants etik, om de behandlas tillräckligt rättvist

Ärvinge, Stockholm – testområde för BoTrygg01

Jonny Lind:
Bebyggelseplanering mot brott:
En empirisk prövning
 Uppsats i kriminologi,
 Stockholms Universitet, 2000

HOLLAND – PKVW BOSTADSCERTIFIERING SEDAN 1990-TALET

Holland – Trygge boliger
PKVW – the Police Label

Bo Grönlund, arkitekt maa
Juni 2016

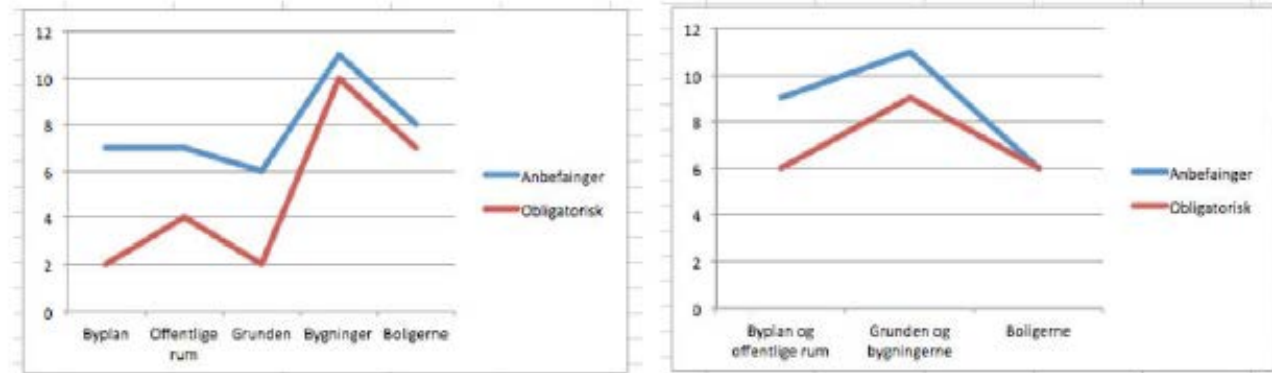
Del af TryggeByer projekt:
Indbrudscertificering af boliger i Danmark

PKVW % i olika kommuner
mörkt grön mest PKVW, orange minst

- Holland har en certifieringsordning för trygga bostäder kallat PKVW, ursprungligen förankrad vid polisen
- Ordningen revideras vart tredje år i samarbete med testinstitut, utbildningsorganisationer, m.m.
- Inbrottsdelen av PKVW blev en del av bygglagen 1999 – baserat på CENs 3-minuters skyddsstandard i EN1627
- Inbrottsreduktionen i nya bostadsområden med full PKVW är ca. 90%
- I Holland finns också en liknande ordning för företag

PKVW reglerna

PKVW håndbøgenes antal af krav og anbefalinger 2015. Den blå linje er summen af antallet af krav og anbefalinger i hver hovedkategori, rød linje er antallet af obligatoriske krav for at få PKVW certifikat. Det ses, at jo nærmere vi kommer på selve boligen, jo større andel bliver til obligatoriske krav.

Reglerna är uppbyggda i grupper från stadsdelen till själva den enskilda bostaden. Antalet regler har reducerats 2015, men är fortfarande flera för nybyggnation (till väster, 39 totalt) än för existerande bostäder (till höger, 26 totalt).

Regelgrupperna för nybyggnation är: stadsplanen; det offentliga rummet; byggtomten; byggnaden; själva bostaden.

Det differentieras mellan obligatoriska krav (röda) och mjukare rekommendationer (resten mellan röd och blå linje). Ju närmare själva bostaden, ju flera obligatoriska krav.

PKVW - EFFEKT PÅ BROTTSLIGHETEN

Sammenfatning af effektmålinger mht. reduktion af indbrud i %

	PKVW nye boligområder	PKVW eksisterende boliger
Nauta 2004	95 %	73 %
Lopez 2010 + Vollaard 2011	65% ²¹ + 26% ²² = ca. 91%	uoplyst
Lopez 2013, bydel i Alkmaar	100 %	uoplyst

Bydelens kriminalitetsreduktion i % i forhold til hele Alkmaar kommune og til landsgennemsnit¹⁸

	indbrud	hærværk	tyveri fra bil	vold	samlet
% i forhold til kommunen	100	59	46	87	70
% i forhold til landsgennemsnit	100	44	50	82	63

Det har i Holland gjorts 2 nationella effektmätningar i två omgångar, dels 2004, dels 2010-11:

2004 visade 94% inbrottsreduktion med PKVW i nya bostäder, 73% i existerande.

2010-11 visade 91% inbrottsreduktion, härav 26% på grund av skalsäkringen og 65% på grund av övriga delar av PKVW vid nybyggnation

En stadsdelsstudie i Alkmaar 2013 visat också betydliga reduktioner av annan brottslighet genom PKVW i en ganska ny stadsdel (byggd i den del av landet, där PKVW började 1994/1995)

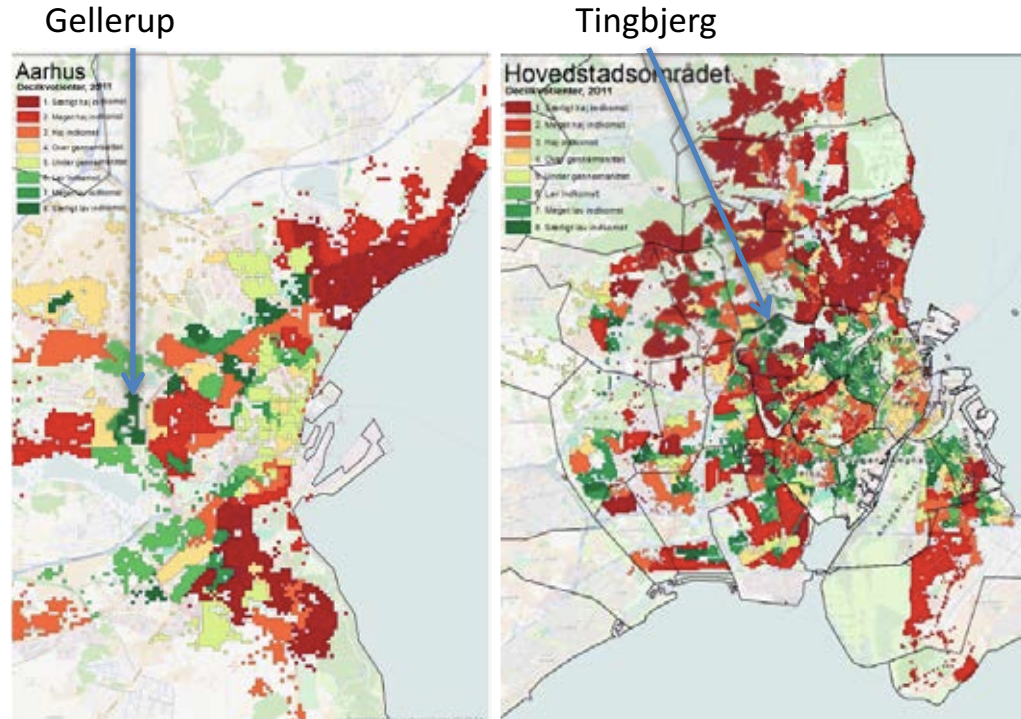
DANMARK

Trygg stadsplanering startade på 80-talet – med experimentbyggande av nya bostadsområden, bl.a. i Ballerup.

Dansk Standard rekommendationer 1990;
Också rekommendationer från flera olika håll:
Danska Brottsförebyggande rådet DK,
Allmännyttan, m. fl., men inga lagkrav.
Problem koncentrerade i cityområden, i närheten av stationer samt i ghettoområden.

Egebjerggård, Ballerup, 1986-1996

Århus

Köpenhamn

Ovan: Boendesegregation efter inkomst på 100x100 meter kvadrater. Mörkt röda är högsta inkomster. Mörkt gröna är lägsta inkomster – ofta i vissa årgångar allmännyttan.

(Obs! Inte samma skala på kartorna)

THE WORLD SEEN FROM RUTEN AND FREDERIKSSUNDSVEJ

Point Depth Maps 2015 – red defines the district

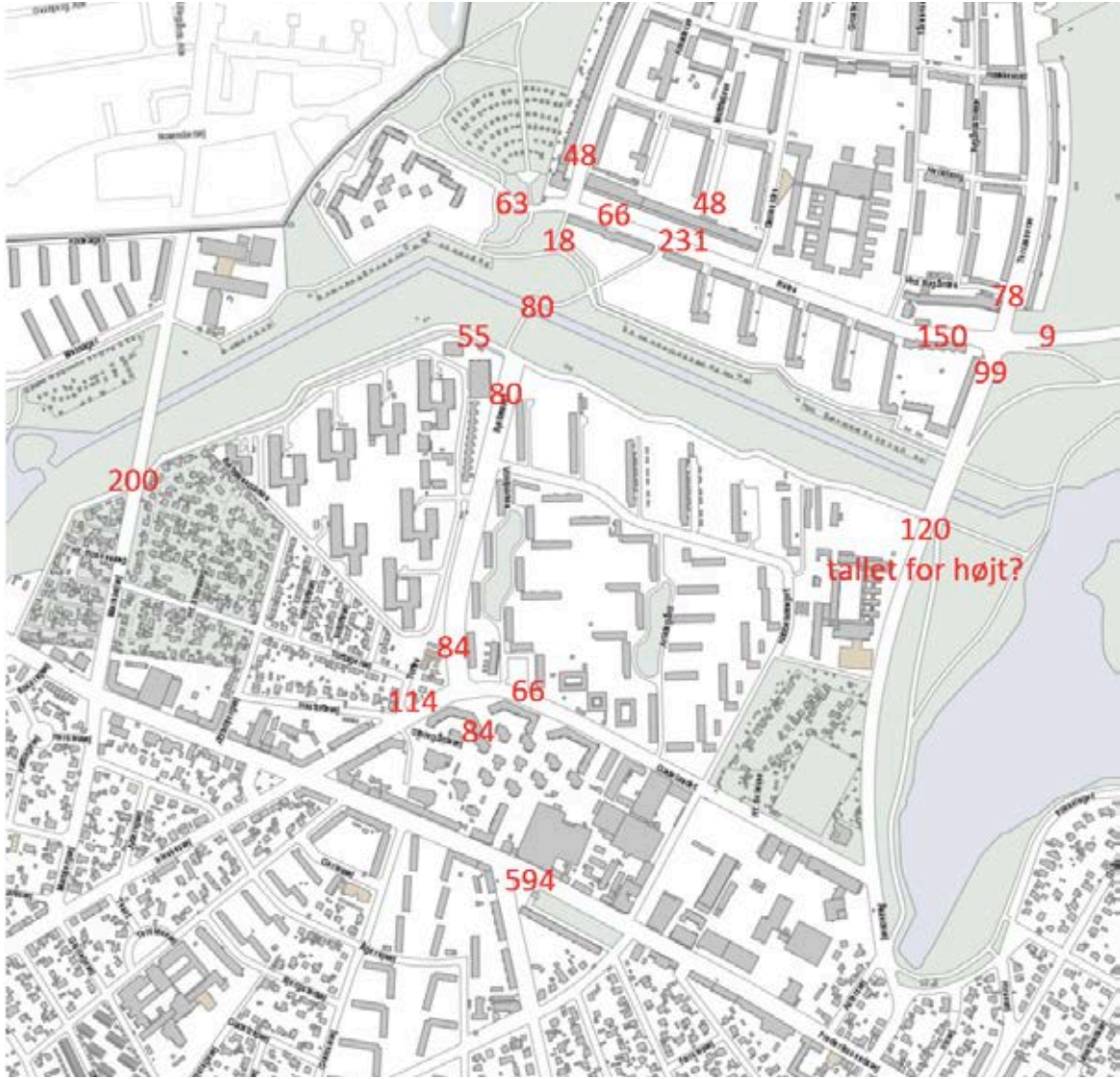
From Ruten

From Frederikssundsvej

Pedestrians + bicyclists per hour around noon

100 /hour is absolute minimum for natural surveillance !

Existing and proposed infrastructure

FÆRDELSNET FOR BLØDE TRAFIKANTER - INTEGRATION 2015 OG OPTIMAL LØSNING

RUMLIG SYNTAKSANALYSE 2015

RUMLIG SYNTAKSANALYSE OPTIMAL LØSNING

Blind facades (red) – Shutters (blue)

Tingbjerg, overfor Lille Torv: Blind gavle og massiv dækning med overvågningskameraer.

Tingbjerg, Arkaderne. To andre blinde gavle og en dyb kælderniche.

Husum, Voldparken: Mange blinde gavle.

Husum Nord, EnergiCenteret. Ekstremt indelukket

Blinde gavle og blinde / blændede facader (røde markeringer)
Boliger med skodder til / for vinduerne (blå markeringer)

Brist på fasader längs rörelselinjer (svart)
= brist på reflekerat ljus och svarta hål i sidorna

Här Tingbjerg-Husum i Köpenhamn

STADSSTRUKTUR FÖRBÄTTRINGAR, TINGBJERG-HUSUM, KÖPENHAMN

Tingbjerg är isolerad enklav (röd) – ”point depth” rumslig syntax karta sedd från Ruten. Flera nya direkta gatukopplingar viktiga !

Förslaget till direkt koppling mot väst förkastad året efter - dålig blå linje kommer i stället längs kommungräns.

Hur gick det sedan? Svårt att hålla fast !

TINGBJERG-HUSUM
BYUDVIKLINGSSTRATEGI
FRA UDSAT BYOMRÅDE TIL UDVIKLINGSOMRÅDE

2015

KØBENHAVNS KOMMUNE
fsb
SAB/KAB

STADSSTRUKTUR FÖRBÄTTRINGAR, TINGBJERG-HUSUM, KÖPENHAMN

Hur gick det sedan? Svårt att hålla fast !

TINGBJERG-HUSUM BYUDVIKLINGSSTRATEGI FRA UDSAT BYOMRÅDE TIL UDVIKLINGSOMRÅDE

KØBENHAVNS KOMMUNE
fsb
SAB/KAB

GELLERUP, ÅRHUS, DK

– GHETTO FÖRVANDLING FRÅN 2007 TILL 2030

STADSSTRUKTUR FÖRBÄTTRINGAR, GELLERUP, ÅRHUS

Överst till vänster: Den nord-sydliga huvudstigen 2014. Öde och för få människor för social kontroll.

Mitten till vänster: Längs samma linje är den nya boulevarden under konstruktion 2016.

Nederst till vänster: Vision för den nya boulevarden ca. 2030. Obs! Lättbanan.

Nedan: Nybyggnad på väg vid den nya boulevarden. Skall bl.a. innehålla kommunens teknik- och miljöförvaltning.

STADSSTRUKTUR FÖRBÄTTRINGAR, GELLERUP, ÅRHUS

Gellerup-Toveshøj i Århus planerades på 1960-talet och byggdes ca. 1970 med trafikseparering och dålig kontakt till omgivningarna.

Nederst t.v.: De gula linjerna är stigar, ofta med mycket få människor. Räkningar visade 6 till 84 personer/timma – ingenstans de 100/timma, som er nödvändigt för naturlig social kontroll.

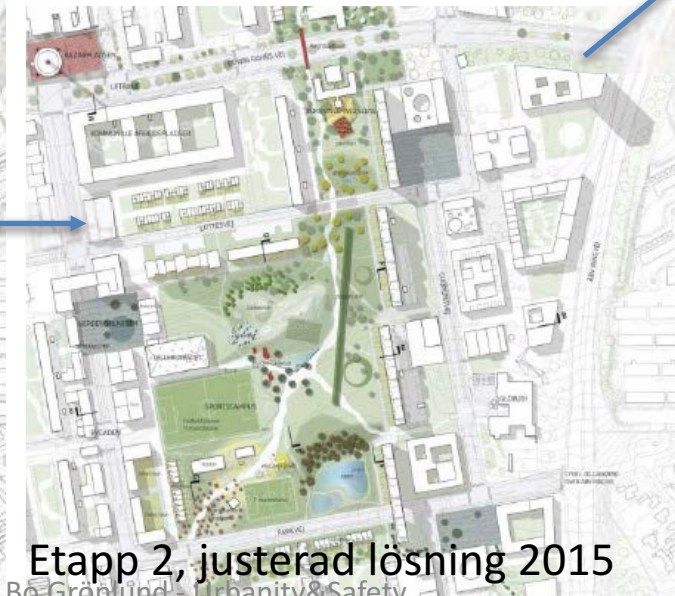
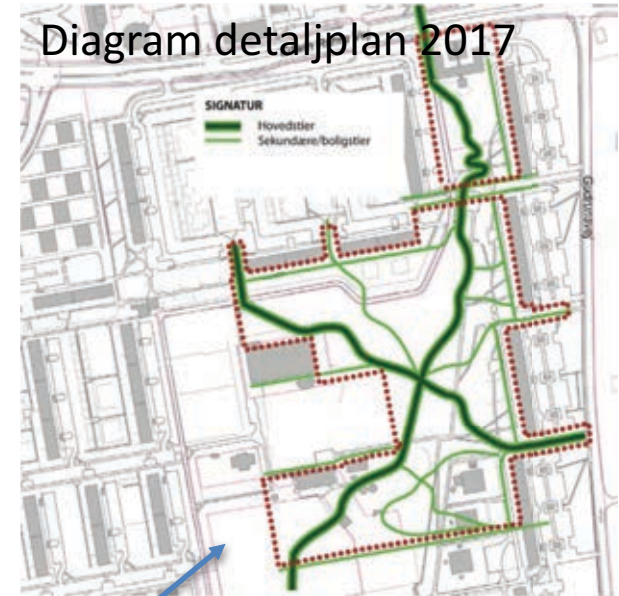
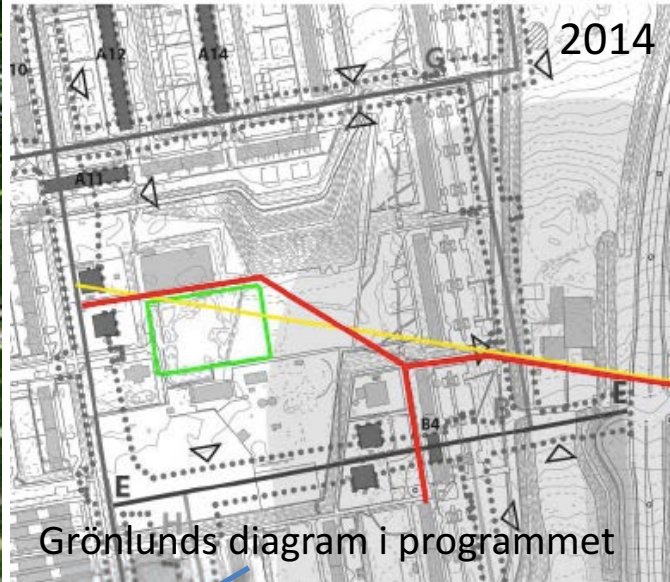
2007 startade en strukturändringsprocess med nya riktig stadsgator och bättre kollektiv trafik. De boende röstade om nedrivning av några av bostadsblocken för att få planen till att fungera. Det blev ett ja.

Huvudgatan har butikscentra i båda ändarna.

GELLERUP, ÅRHUS, PARK-TÄVLING OCH EFTERFÖLJANDE DETALJPLAN

Det är en lång kamp över tid att hålla fast i och vidareutveckla trygghetslösningar

Bispehaven, Århus

2016 tävling med 5 team i en 3-steps process. Jag var en av byggherrerrådgivarna för det allmänna bostadsbolaget Østjysk Bolig.

Trygghetsprogram för entreprenad tävling – bl. a. skall otrygga p-källare tas bort.

Hässelby Gård och Rågsved i går

BoTryggt2030 – bredare + förenklad

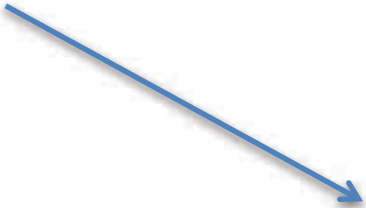

- BoTryggt – för mera än bara bostadsområden
- BoTryggt för säkrare stad och platser
- BoTryggt förenklad – där det är möjligt
- BoTryggt förberedd för certifiering och ev. lagstiftning
- BoTryggt stärkt grafiskt med exempel
- BoTryggt skräddarsytt för användarna (databasbaserat)

BoTryggt2030 – checklistor genererade från databas efter behov

BT05

BT2030 Partners

BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030
BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030	BoTryggt 2030

Andras checklistor + forskning

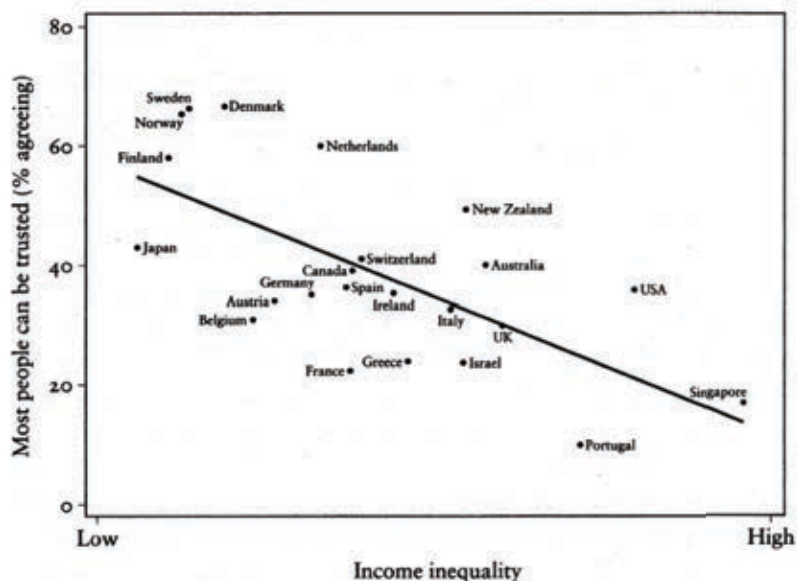

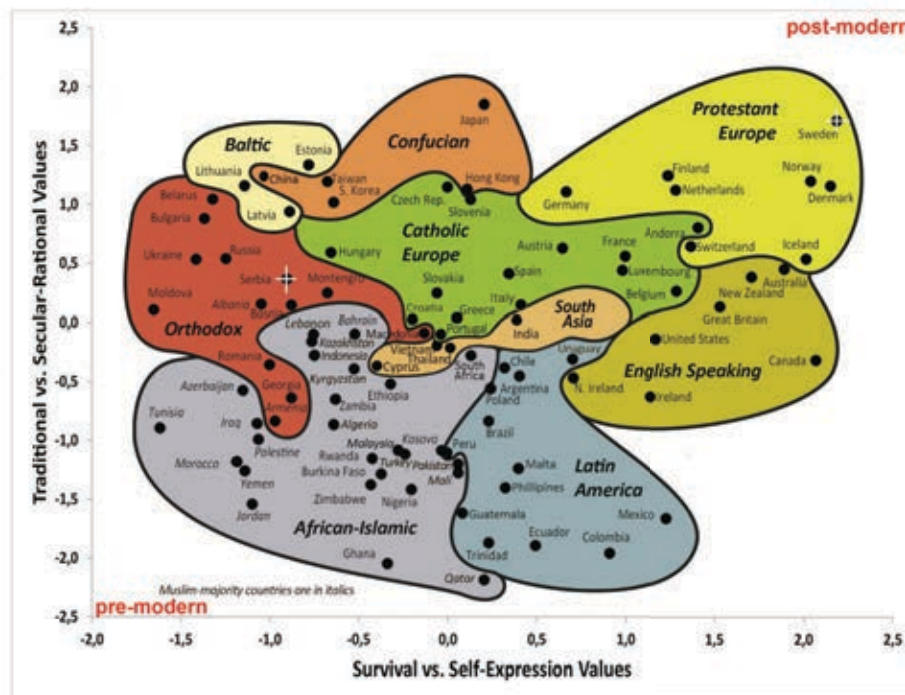
TILLIT OCH VÄRDERINGAR – OLIKA I OLIKA SAMMANHANG

Trygg stadsbyggnad måste anpassas till lokala förhållanden.

Norden och speciellt Sverige ligger högt på tillit i samhället (men något fallande på grund växande olikhet). Norden och speciellt Sverige ligger också i topp på International Value Surveys analys av folks postmoderna värderingar, men Sverige har i dag på grund av invandringen samtidigt världens största skillnader mellan olika gruppers värderingar – en svår situation som kräver tydliga värdemål.

The percentage of people agreeing that 'most people can be trusted' is higher in more equal countries.
Source: Wilkinson, R. & Pickett, K., The Spirit Level, 2010

Tack !

Bo Grönlund, arkitekt maa, msa, emeritus kadk.dk

epost:bo.gronlund@vip.cybercity.dk

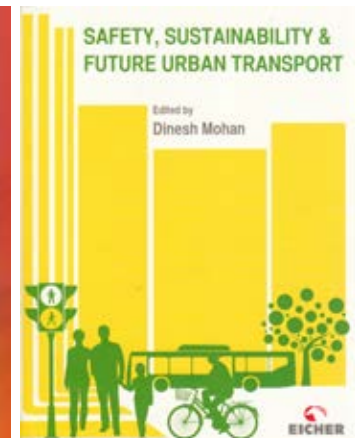
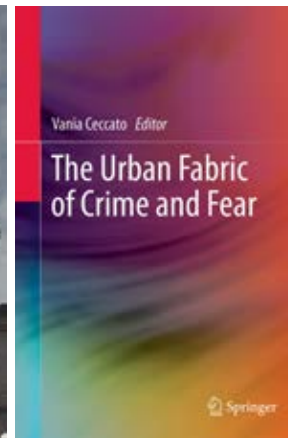
medlem av Danska Brottsförebyggande Rådet (dkr.dk)

medlem av Säkra Platser nätverket (kth.se)

medlem EU COST TU 1203 (costtu1203.eu) 2013-2016

medlem ICA, International CPTED Association, styrelsen (cpted.net)

med i BoTryggt2030 teamet, Tryggare Sverige (botryggt.se)

Några publikationer med kapitel av mig på danska, svenska och engelska